

Motion till riksdagen 2024/25:3229

av Rasmus Ling m.fl. (MP)

med anledning av prop. 2024/25:20 Anonyma vittnen

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen avslår proposition 2024/25:20 Anonyma vittnen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utöka vittnesskyddsprogrammet och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Det finns en tystnadskultur inom kriminella nätverk och i särskilt utsatta områden, där vissa individer inte vågar anmäla eller vittna om brott om de tror att gärningspersonen tillhör ett kriminellt nätverk. Tystnadskulturen upprätthålls dels av kriminella som försöker sprida ett skrämsekäpital och normer om att inte tala med polisen, men också av att det i särskilt utsatta områden finns ett bristande förtroende för polisen och andra myndigheter. Även polisen menar i sin lägesbild över utsatta områden för år 2023 att det i särskilt utsatta områden finns en allmän obenägenhet att delta i rättsprocesser. Det kan även förekomma hot och våldshandlingar mot vittnen, målsäganden och anmälare.

Denna situation innebär en stor oro och ett lidande för dem som drabbas men också att polisens möjligheter att lagföra och klara upp grova brott försvåras allvarligt. Att komma till rätta med tystnadskulturen är en viktig fråga och ett problem som måste tas på största allvar. När Miljöpartiet satt i regering drev vi fram flera lagändringar i syfte att skydda vittnen och för att få fler personer från kriminella nätverk att delta i rättsprocesser. Vi införde bl.a. att den som medverkar i utredningar av någon annans brott själv ska kunna få lindrigare straff. Vi skärpte även straffen för övergrepp i rättssak, grovt fall av mened och skyddande av brottsling. Vi vill att arbetet med att stödja vittnen och brottsoffer nu intensifieras och fortsätter. I dag finns det inga lagstadgade regler kring stöd till vittnen, och de stödfunktioner för brottsutsatta och vittnen som finns drivs främst i ideell regi av den lokala brottsofferjouren. Att vittnesskyddet behöver stärkas är

därmed tydligt, men ett system med anonyma vittnen är inte rätt väg att gå. Vi vill i stället att vittnesskyddsprogram byggs ut; vittnen måste skyddas.

I proposition 2024/25:20 säger sig regeringen vilja stärka skyddet för vittnen och bryta tystnadskulturen inom och runt de kriminella gängen. Mot denna bakgrund föreslås att det ska införas en möjlighet för vittnen att höras anonymt under en förundersökning och i domstol. Miljöpartiet motsätter sig detta förslag, i likhet med en majoritet av remissinstanserna och Lagrådet som avvisar förslaget. Lagrådet menar att ett system med anonyma vittnen skulle innebära ”ett betydande avsteg från hittills vedertagna rättsprinciper” och att ”balansen mellan parterna rubbas till den tilltalades nackdel och domstolens möjlighet att företa en fri och fullständig bevisprövning begränsas.” Ett system med anonyma vittnen skulle innebära att den tilltalade inte har full insyn i de omständigheter som läggs till grund för en fällande dom, vilket skulle inskränka rätten till en rättvis rättegång och rätten till ett effektivt försvar. Ett sådant förslag hör inte hemma i en rättsstat som Sverige.

Frågan om att införa ett system med anonyma vittnen i den svenska rättsordningen har behandlats i två utredningar de senaste åren, men båda utredningarna kom fram till att nackdelarna med ett sådant system överväger fördelarna. Regeringen menar att det nu råder nya omständigheter i form av en utbredd tystnadskultur i gängmiljön, som talar för att det krävs större möjligheter att vittna anonymt. Ingenting tyder däremot på att ett system med anonyma vittnen kommer att bryta tystnadskulturen och öka lagföringen av allvarliga brott. Vi menar att beprövad erfarenhet och gedigen kunskap alltid bör vara ett grundläggande krav vid införandet av ny lagstiftning. Detta bör inte minst gälla när det gäller ett förslag som är så ingripande i den svenska rättsordningen.

Miljöpartiet är även kritiskt till att regeringen tillmäter systemet med anonyma vittnen orimligt stor betydelse. Regeringen säger att ”möjligheten att höra ett vittne anonymt under förundersökningen kan ... vara av avgörande betydelse för att driva brottsutredningen framåt.” Vi delar inte denna uppfattning, eftersom möjligheterna att använda anonyma vittnen kommer att vara ytterst begränsade. Dels har regeringen föreslagit vissa rättssäkerhetsgarantier, vilket är bra och helt nödvändigt eftersom förslaget annars riskerar att strida mot svensk grundlag och Europakonventionen. Dels kommer bevisvärdet från anonyma vittnesmål att vara mycket lågt, i de fall anonyma vittnen väl får användas. Lagrådet menar nämligen att enda möjligheten för att förslaget ska vara förenligt med den svenska rättsordningen är att anonyma vittnesmål tillmäts ett mycket lågt bevisvärde. Mervärdet med anonyma vittnen framstår därmed som mycket begränsat.

Ett system med anonyma vittnen riskerar inte bara att få begränsad effekt, utan riskerar dessutom att verka kontraproduktivt. I och med att anonyma vittnesmål kommer att tillmätas mycket lågt bevisvärde får domstolarna sämre underlag för att döma i målet. Dessutom finns risken att allmänheten får orealistiska förväntningar på möjligheten att anonymt kunna lämna uppgifter, något som även Lagrådet har varnat för. Det i sin tur skulle skada tilltron till rättsväsendet.

Regeringen hänvisar till att system med anonyma vittnen finns i andra – med Sverige jämförbara – europeiska länder, däribland Danmark, Finland, Norge, Belgien, Frankrike, Kroatien, Nederländerna, Polen, Rumänien och Tyskland. I en övervägande del av länderna saknas dock statistik kring i vilken mån regleringen har tillämpats. I de länder där statistik finns visar det sig att anonyma vittnen används i mycket begränsad omfattning. I Norge finns inte ett enda känt fall, trots att systemet har funnits i 20 år. Det finns inget som tyder på ett annat utfall i Sverige.

Ett system med anonyma vittnen kommer inte att lösa de problem vi står inför. Det är viktigt att fler vågar vittna inom och runt den kriminella miljön, men det finns flera förslag på åtgärder som skulle ge större effekt än möjligheten att vittna anonymt. Till exempel föreslår Brå i en rapport från 2023 att starkare sekretess skulle kunna gälla kring vittnets personuppgifter och att möjligheten för allmänheten att ta del av förundersökningsprotokoll innan huvudförhandlingen påbörjats skulle kunna begränsas. Polismyndigheten skulle även kunna få i uppdrag att utveckla personskyddsverksamheten till att även omfatta skydd av vittnen. För Miljöpartiet är det även viktigt att polisen får bättre förutsättningar att verka tillits- och trygghetsskapande lokalt. Brå menar att bristande förtroende för rättsväsendet, långa svarstider till 114 14 och avsaknad av tolkar vid dörrknackningsförhör utgör hinder för att lämna eventuella vittnesmål eller tips. Om polisen är mer tillgänglig för allmänheten ökar också möjligheten att fånga upp eventuella vittnesmål.

Mot bakgrund av resonemanget ovan är det för Miljöpartiet uppenbart att ett system med anonyma vittnen inte är rätt väg att gå. Förslaget riskerar att försämra rättssäkerheten, inskränka grundläggande rättigheter och få kontraproduktiv effekt. För Miljöpartiet är det viktigt att arbetet med att ytterligare stärka skyddet för vittnen och brottsoffer fortsätter, så att fler vågar vittna om brott och för att polisen ska nå en högre upplärning av grova brott i kriminell miljö. Det finns dock en rad mindre ingripande åtgärder i rättsordningen än ett system med anonyma vittnen som Miljöpartiet hellre hade velat se. Ett system med anonyma vittnen kommer inte att lösa de problem vi står inför.

Rasmus Ling (MP)

Mats Berglund (MP)

Annika Hirvonen (MP)

Ulrika Westerlund (MP)

Camilla Hansén (MP)

Jan Riise (MP)